

Ylivelkaantuneiden palvelujärjestelmä toimivaksi, mutta miten?

Ylivelkaantumisen ehkäisy- ja hoitomallien kehittäminen -hanke
Loppuseminaari 9.12.2015

Kristiina Aalto ja Liisa Peura-Kapanen
Kuluttajatutkimuskeskus, Helsingin yliopisto

Hankkeen tavoite ja toteutus

Tavoite

- Hankkeen **taustalla** on tarve saada uutta tietoa sekä etsiä uusia keinoja ja toimenpiteitä ylivelkaantumisen aiheuttamien taloudellisten menetysten sekä syrjäytymisen ehkäisyyn yhteiskunnassamme.
- **Tavoitteena** on tuottaa ratkaisuja ja kehittämissuhteita ylivelkaantumisen ennalta ehkäisyyn, tuki- ja palvelujärjestelmän toimintaan sekä ylivelkaantuneiden voimaannuttamiseen ja selviytymisen tukemiseen.
- Hankkeen rahoittaa valtioneuvoston kanslia

Toteutus

- Asiantuntijahaastattelut velkaongelmien parissa työskenteleville
- Asiantuntijatyöpaja
- Hyvät käytännöt kansainvälisesti

Kuka on ylivelkaantunut?

Ylivelkaantunut on henkilö,
joka ei selviä veloistaan ja maksuistaan
kohtuullisessa ajassa ja
jolla on suuria vaikeuksia selviytyä
muista jokapäiväisistä menoista.

Nykyinen velkaongelma

- Tulonsiirrot yhä merkittävämpi tulonlähde
- Pienituloisuus (yksinasuvat, eläkeläiset, yksinhuoltajat), rahaa lainataan selviytymiseen
- Ongelmia erilaisten luottojen, verojen, vuokrien ja laskujen maksamisessa (puhelin-, sähkö-, päivähoito-, jne.)
- Pitkittynyt velkaongelma, apua haetaan liian myöhään
  - sinnittely ja häpeä
- Velkaongelmia yhä useammin keskiasteen koulutuksen saaneilla ja työikäisillä; eläkeläisten velkaisuus kasvamassa
- Velallisella lukuisia maksuhäiriöitä sekä velkoja perinnässä ja ulosotossa
- Velkaantumisen syyt: makrotalouden aiheuttamat seuraukset, henkilökohtaiset tilanteet

Palvelujärjestelmän piirteitä ⁽¹⁾

- Palvelujärjestelmän pirstaleisuus
  - tuottaa usein ongelmia sekä ylivelkaantuneille että toimijoille
  - velkaantunut kohtaa ammattilaisen – yhteisen kielen löytäminen
  - vaikka järjestelmän osat saattavat toimia, kokonaisuus välttämättä ei - velallista pompotellaan, asia ei aina etene kun asioiden selvittelyssä tarvitaan muita toimijoita
  - talous- ja velka-asiat vaikeita monille toimijoille
- Yhteistyöhön toimijoiden välillä liittyy esteitä
  - eri hallinnonalojen erilaiset toimintakulttuurit
  - toisten toimijoiden työtä ei tunneta tarpeeksi hyvin
  - esimiehen tuki yhteistyön kehittämiseen organisaatiossa puuttuu

Palvelujärjestelmän piirteitä (2)

- Ylivelkaantuneiden kesken eriarvoisuutta muun muassa asuinpaikasta johtuen
  - palveluihin pääsyssä
  - tukien ja etuuksien saatavuudessa
    - mm. toimeentulotuki ja ehkäisevä toimeentulotuki
    - sosiaalinen luotto
    - asiakasmaksulain soveltaminen

Ylläolevat koskettavat erityisesti pienituloisia → taloudellisen syrjäytymisen riski kasvaa

Palvelujärjestelmän piirteitä ⁽³⁾

- Palvelujärjestelmä ei pysty vastaamaan tämän päivän ylivelkaantumisongelmaan
  - raskas ja kankea järjestelmä
  - vapaaehtoisessa velkojen sovittelussa ongelmia, käytetään vähän
  - järjestelmä mm. voi kääntyä pois velallisista, jos maksuvaraa ei ole tai velkaongelma ei ole kestänyt tarpeeksi pitkään
  - akuutteihin ongelmiin ei välttämättä ole tai ei löydetä ratkaisua
- Taustalla sekä työntekijöihin, organisaatioihin että järjestelmään liittyviä tekijöitä
- Järjestelmä on painottunut enemmän ylivelkaantumisen hoitoon kuin sen ennalta ehkäisyyn
  - esim. ennalta ehkäisevä talousneuvonta vähäistä

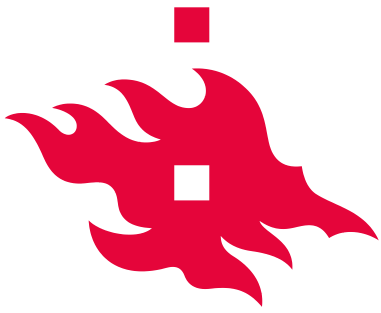
Miten kehittää palvelujärjestelmää? (1)

- Panostaminen ennalta ehkäisyyn
  - Vastuullinen luotonanto
    - tarve luottorekisterille, jossa arvioidaan sekä asiakkaan että luotonantajan kelpoisuus
    - mm. Australiassa ohjeistus: saa myöntää vain hakijalle sopivaa luottoa
  - Talouskasvatus ja –neuvonta
- Varhainen puuttuminen ja tarttuminen ensimmäisiin merkkeihin, jotka viestivät ylivelkaantumisen riskeistä
  - 'Early warning systems' lyhennysten/laskujen myöhästymisissä
    - yritykset, ml. perintäyhtiöt: enemmän tietoa laskujen, laskumuistutusten ja -vaatimusten yhteydessä; 'steppilistat'
    - kunnat: riskitalouksille ohjausta ja informaatiota
    - esimerkkejä: Asumisneuvonta

9.12.2015

Miten kehittää palvelujärjestelmää? (2)

- Palvelujärjestelmän joustavuuden parantaminen
  - kevyempi järjestelmä esim. velkasumman ja velkojen määrän perusteella
  - ohituskaistat esim. talous- ja velkaneuvontaan (nuoret)
  - kriteerien löyhentäminen (esim. maksuvara, suojaosuus)
  - etuuksien kehittäminen
  - eriarvoisuuden poistaminen (esim. sosiaalinen luotto koko maahan)
  - uusia luottotuotteita esimerkiksi pienituloisille
- Vapaaehtoisen sovittelun ja velkojen järjestelyn lisääminen
  - pankkien, rahoituslaitosten ym. velkojen ja toimijoiden aktivoituminen
  - vapaaehtoiset järjestelyt velalliselle ja velkojille tehokkaita, jos velkaantuminen ei ole pitkällä (esim. USA, Kanada, AUS)

Ylivelkaantumisen hoito edellyttää yhteistyön lisäämistä

- Tiiviimpi yhteistyö talous- ja velkaneuvonnan kanssa
  - verkostoon: sosiaalitoimi, ulosotto, TE-keskukset, työvoimatoimistot, terveystoimi...
  - mahdollisuuksia suoriin kontakteihin ja konsultointiin
- Sujuvaan yhteistyöhön tulee kehittää yhdessä sovittuja toimintamalleja, jotka helpottavat kunkin asiantuntijan työtä ja asiakkaan siirtymistä asiantuntijalta toiselle
  - sekä viranomaisten välillä että viranomaisten ja muiden toimijoiden välillä
- Järjestöjen, seurakuntien ja vapaaehtoistoiminnan hyödyntäminen
  - ei kilpailua, vaan velallisen tukemista ja tukihenkilöitä velkaantuneille
  - verkostoitumista, vertaistukea

Talousneuvonta ja –informaatio paremmin näkyville

- Talousneuvonnan kehittäminen tärkeää
- Talousneuvontaa myös niille jotka eivät ole 'järjestelmässä'
- Tietoa avusta ja matalan kynnyksen palveluja velkatilanteen selvittämiseksi tarvitaan sinne, missä ihmiset liikkuvat
  - 'maitopurkki-informaatiota' kaikille: puh.numero, josta saa apua
  - kohtaamispaikkoja ja infoa kirjastoon, neuvolaan yms.
  - matalan kynnyksen palveluja sosiaalitoimistoon, TYP-toimistoihin...
- Tietoa talouden hallinnasta tarvitaan erityisesti muutostilanteissa: työttömyys, eläköityminen, avioero, sairastuminen, lapsen syntyminen...
  - ohjausta ja vinkkejä velkojen hoitoon ja kulutuksen sopeuttamiseen
  - talousneuvontamateriaalia muun kirjallisen materiaalin mukaan ja tarjolle kohtaamispaikoissa
  - tukihenkilöitä ja neuvontaa

Mitä voimme oppia muista maista?

- Hyvien käytäntöjen soveltaminen Suomen tilanteeseen
- Luottorekisterien kehittäminen
- Kevyemmät järjestelmät jotta päästään nopeasti kiinni velkaongelmaan
- Ihmisten vahvistaminen ja vastuun tukeminen velkaantumisprosessissa, mm. erilaisia työkaluja tarjoamalla
  - Esim. Australian *Debtselfhelp: 24/7*, ilmainen nettipalvelu, auttaa kartoittamaan omaa velkatilannetta, ohjaa eteenpäin antamalla neuvoja, tietoa, lomakepohjia ja puhelinnumeroita
  - Kuluttaja voi arvioida itse oman luottokelpoisuutensa
- Kansalliset strategiat monissa maissa luoneet pohjaa ylivelkaantumisen ehkäisyyn ja hoidon suunnittelulle ja pitkäjänteiselle ratkaisemiselle

Haasteita toimijoille ja päättäjille

- Ylivelkaantuminen on yhteiskunnallinen ongelma, jonka hoitamiseen sekä valtion, kuntien, kolmannen sektorin että yksityisen puolen tulisi osallistua
- Ylivelkaantumisen ehkäisyyn panostetut eurot tulevat takaisin kaksinkertaisena (CIVIC 2013: Hollanti)
- Mitä nopeammin ylivelkaantuneen tilanteeseen saadaan ratkaisu sitä parempi
- Toimiva yhteistyö edellyttää poikkihallinnollisia toimenpiteitä, poliittista tahtoa ja myös totutuista ajattelutavoista poikkeamista

Monissa organisaatioissa järjestelmän epäkohdat on havaittu ja toimiin tartuttu!

Kiitos!

kristiina.aalto@helsinki.fi
liisa.peura-kapanen@helsinki.fi